

Klimatske promene

U toku izveštajnog perioda zakonodavna aktivnost je bila na minimumu.

Nacrt Zakona o klimatskim promenama (kao i prateći podzakonski akti), koji je ključan za usklađivanje s pravnim okvirom Evropske unije, još nije usvojen. Strategija niskougljeničnog razvoja (kojom treba da se odredi pravac razvoja ka dekarbonizaciji, utvrde kvantifikovane mogućnosti za smanjenje emisija GHG²⁵⁴ i definišu ključne mere adaptacije na izmenjene klimatske uslove) bila je u formi predloga na javnoj raspravi, ali takođe nije usvojena tokom izveštajnog perioda. Scenario za emisije GHG koji se u predlogu Strategije preporučuje kao optimalan pretpostavlja smanjenje emisije gasova sa efektom staklene bašte za 33% do 2030. godine u odnosu na 1990. godinu. Na ovaj način predstavljene su jasno mogućnosti za značajno povećanje klimatske ambicije²⁵⁵ Republike Srbije, u odnosu na trenutno postavljeni cilj od 9,8% smanjenja GHG emisija do 2030. godine.

U 2019. godini Ministarstvo zaštite životne sredine je, u saradnji s Programom UN za razvoj, započelo izradu Drugog dvogodišnjeg (*Biennial Update Report*²⁵⁶) i Trećeg nacionalnog izveštaja (*National Communications*) prema UNFCCC. Planom rada Vlade Republike Srbije za 2020. godinu planirano je usvajanje oba izveštaja za decembar 2020. godine. Ministarstvo zaštite životne sredinu je uključilo članice Koalicije 27 u rad Radne grupe za izradu ova dva izveštaja.

Odredbe o popisu emisija gasova sa efektom staklene bašte, koje su uključene u Uredbu o mehanizmu za praćenje, mogu se proceniti tek nakon što se usvoji Zakon o klimatskim promenama. Dodatno je upitna usklađenost predloga Strategije niskougljeničnog razvoja, s novim ambicijama Evropske unije u oblasti

254 GHG (engl. Greenhouse Gas) – Gasovi sa efektom staklene bašte

255 Klimatska ambicija (engl. climate ambition) podrazumeva ambiciju za smanjenje emisija gasova sa efektom staklene bašte.

256 <https://unfccc.int/process/transparency-and-reporting/reporting-and-review-under-the-convention/biennial-update-reports-and-international-consultation-and-analysis-non-annex-i-parties/biennial-update-reports>

klimatske politike koje su trenutno u procesu izmene. Kvalitet zakonodavstva za definisanje nacionalnih sistema za politike, mere i projekcije emisija gasova sa efektom staklene bašte ostaje da se oceni.

Rad na izradi Nacionalnog energetskog i klimatskog plana (NEKP) još uvek je u najranijoj fazi, jer nacionalna radna grupa za NEKP nije formirana, zadržavajući pripremni rad na referentnim i političkim scenarijima.

Strateški i zakonodavni okvir

Tabela 1. Pregled zakonodavstva

Ključni propisi EU u oblasti klimatskih promena	Usklađenost propisa Republike Srbije kroz koje se vrši usklađivanje s propisima EU	Planirano kroz Nacionalni program za usvajanje pravnih tekovina Evropske unije (III revizija, mart 2018) i planove rada Vlade RS za 2019. i 2020. godinu	Usvojeno?
<ul style="list-style-type: none"> • Uredba (EU) br. 525/2013 o monitoringu i izveštavanju o emisijama gasova sa efektom staklene bašte i izveštavanju o drugim informacijama od značaja za klimatske promene (MMR) – Monitoring mechanism Regulation • Uredba Komisije o sprovođenju (EU) br. 749/2014, o strukturi, formatu, postupcima podnošenja i pregledu informacija koje države članice dostavljaju u skladu sa Uredbom (EU) br. 525/2013 Evropskog parlamenta i Saveta • Deleđirana uredba (EU) br. 666/2014 od 12. marta 2014. o uspostavljanju suštinskih zahteva za sistem inventara Evropske unije i uzimanja u obzir promene potencijala globalnog zagrevanja i međunarodno dogovorenih smernica za inventare u skladu sa Uredbom (EU) br. 525/2013 Evropskog parlamenta i Saveta	Nacionalno zakonodavstvo nije usklađeno sa Uredbom.	Izrađen je Nacrt Zakona o klimatskim promenama , koji transponuje odredbe Uredbe.	Nacrt Zakona o klimatskim promenama nije usvojen .

Ključni propisi EU u oblasti klimatskih promena

Usklađenost propisa Republike Srbije kroz koje se vrši usklađivanje s propisima EU

Planirano kroz Nacionalni program za usvajanje pravnih tekovina Evropske unije (III revizija, mart 2018) i planove rada Vlade RS za 2019. i 2020. godinu

Usvojeno?

- Direktiva 2003/87/EC – Sistem trgovine emisionim jedinicama EU – **EU emissions trading system** (EU ETS)
- Uredba (EU) br. 600/2012 o verifikaciji izveštaja o emisijama gasova sa efektom staklene bašte i izveštaja o tonskim kilometrima i o akreditaciji verifikatora u skladu s Direktivom 2003/87/EC
- Uredba (EU) br. 601/2012 o monitoringu i izveštavanju o emisijama gasova sa efektom staklene bašte u skladu s Direktivom 2003/87/EC
- Direktiva 2009/29/EC Evropskog parlamenta i Saveta kojom se menja Direktiva 2003/87/EC kako bi se unapredio i proširio Sistem trgovine emisionim jedinicama gasova sa efektom staklene bašte
- Direktiva 2008/101/EC kojom se menja i dopunjuje Direktiva 2003/87/EC tako da uključi aktivnosti vazdušnog saobraćaja u sistem trgovine emisionim jedinicama gasova sa efektom staklene bašte u okviru Zajednice

Direktiva nije transponovana u nacionalno zakonodavstvo.

Izrađen je **Nacrt zakona o sistemu smanjenja emisija GHG**, kao i podzakonska akta.

NAPOMENA: Odredbe Direktive 2003/87/EC koje se odnose na trgovinu emisionim jedinicama GHG nisu transponovane kroz ovaj Nacrt. Prateće Obrazloženje Nacrta Zakona o klimatskim promenama kao razlog navodi da bi trgovina emisionim jedinicama ugrozila energetske sistem Srbije, a da se očekuje da početak primene odredbi Direktive 2003/87/EC koje se odnose na trgovinu emisionim jedinicama GHG bude predmet pregovora za članstvo u EU.

Nacrt zakona o sistemu smanjenja emisija GHG je integrisan u Nacrt Zakona o klimatskim promenama koji **nije usvojen**, kao ni prateća podzakonska akta.

- Odluka o zajedničkom nastojanju na smanjenju emisija gasova sa efektom staklene bašte 406/2009/EC – **Effort sharing decision**

Nacionalno zakonodavstvo nije usklađeno sa Odlukom.

Relevantne odredbe Odluke transponovane su u **Nacrt Zakona o klimatskim promenama** (ograničavanje emisija GHG iz sektora i fleksibilni mehanizmi koji su definisani Odlukom). **Kvantifikovane mogućnosti smanjenja emisija GHG u sektorima**, na koje se Odluka odnosi, kao i konkretne aktivnosti, potrebe i nadležnosti za sprovođenje ovih aktivnosti **utvrđiće Strategija borbe protiv klimatskih promena sa Akcionim planom**.

Nacrt Zakona o klimatskim promenama **nije usvojen**.
Strategija borbe protiv klimatskih promena sa Akcionim planom **nije usvojena**.

Ključni propisi EU u oblasti klimatskih promena	Usklađenost propisa Republike Srbije kroz koje se vrši usklađivanje s propisima EU	Planirano kroz Nacionalni program za usvajanje pravnih tekovina Evropske unije (III revizija, mart 2018) i planove rada Vlade RS za 2019. i 2020. godinu	Usvojeno?
<ul style="list-style-type: none"> Direktiva 1999/94/EC o dostupnosti podataka za potrošače o ekonomičnosti potrošnje goriva i o emisijama CO₂ za nova vozila 	Direktiva nije transponovana u nacionalno zakonodavstvo.	Izrađen je Nacrt Zakona o klimatskim promenama , koji transponuje osnovne odredbe Direktive, dok je potpuno usaglašavanje planirano kroz izradu podzakonskog akta.	Nacrt Zakona o klimatskim promenama nije usvojen , kao ni prateći podzakonski akt.
<ul style="list-style-type: none"> Emisije CO₂ iz putničkih vozila i lakih privrednih vozila – Uredba (EC) br. 443/2009 Evropskog parlamenta i Saveta o utvrđivanju standardnih vrednosti emisija za nove automobile i Uredba (EU) br. 510/2011 Evropskog parlamenta i Saveta o utvrđivanju standardnih vrednosti emisija za nova laka komercijalna vozila u okviru integrisanog pristupa Unije smanjenju emisija CO₂ iz lakih vozila. 	Nacionalno zakonodavstvo nije usklađeno sa zahtevima propisanim uredbama.	/	/
<ul style="list-style-type: none"> Direktiva EC/98/70 o kvalitetu nafte i dizel-goriva 	Direktiva EC/98/70 delimično je prenetu u zakonodavstvo RS ²⁵⁷ .	/	/
<ul style="list-style-type: none"> Direktiva EC/2009/31 geološko skladištenje ugljen-dioksida 	Osnovni principi i prioriteti utvrđeni u Direktivi EC/2009/31 delimično su transponovani Zakonom o rudarstvu i geološkim istraživanjima.	/	/

257 Na osnovu: Zakona o tehničkim zahtevima za proizvode i ocenjivanju usaglašenosti („Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 36/09), Zakona o energetici („Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 145/14), Nacionalnog akcionog plana za obnovljive izvore energije („Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 53/13), Zakona o zaštiti potrošača („Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 73/10, 6/16), Zakona o standardizaciji („Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 36/09, 40/15); Zakon o akreditaciji („Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 73/10).

Ključni propisi EU u oblasti klimatskih promena	Usklađenost propisa Republike Srbije kroz koje se vrši usklađivanje s propisima EU	Planirano kroz Nacionalni program za usvajanje pravnih tekovina Evropske unije (III revizija, mart 2018) i planove rada Vlade RS za 2019. i 2020. godinu	Usvojeno?
<ul style="list-style-type: none"> • Uredba (EC) br. 1005/2009 i Uredba (EU) br. 744/2010 – Supstance koje oštećuju ozonski omotač 	Nacionalno zakonodavstvo je delimično usklađeno sa odredbama Uredbe (EC) br. 1005/2009. ²⁵⁸	/	/
<ul style="list-style-type: none"> • Uredba (EU) br. 517/2014 Fluorovani gasovi sa efektom staklene bašte 	Nacionalno zakonodavstvo je delimično usklađeno sa odredbama Uredbe ²⁵⁹ .	/	/

Kroz NPAA i planove rada Vlade Republike Srbije predviđeno je donošenje deset akata (jedan zakon, pet uredbi, četiri pravilnika) kojima će se zakonodavstvo Republike Srbije uskladiti s pravnim tekovinama EU u oblasti klimatskih promena. Nijedan od planiranih akata još nije usvojen. U trećoj reviziji NPAA-a (iz marta 2018. godine) planirano je da kroz Strategiju niskougljeničnog razvoja budu utvrđene kvantifikovane mogućnosti smanjenja emisija GHG tokom 2019. godine. Strategija niskougljeničnog razvoja sa Akcionim planom još nije usvojena, a Planom rada Vlade Republike Srbije za 2020. godinu²⁶⁰ planirano je usvajanje Strategije u decembru.

258 Kroz Zakon o zaštiti vazduha („Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 36/2009 i 13/2010) i Uredbu o postupanju sa supstancama koje oštećuju ozonski omotač, kao i o uslovima za izdavanje dozvola za uvoz i izvoz tih supstanci („Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 114/13, 23/2018, 44/2018 – dr. zakon i 95/2018 – dr. zakon).

259 Kroz Zakon o zaštiti vazduha („Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 36/2009 i 13/2010) i Uredbu o postupanju sa fluorovanim gasovima sa efektom staklene bašte, kao i uslovi za izdavanje dozvole za uvoz i izvoz tih gasova („Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 120/2013 i 44/2018 – dr. zakon).

260 Vlada Republike Srbije (2020), Plan rada Vlade za 2020. godinu, dostupno na: https://www.srbija.gov.rs/extfile/sr/370541/plan-rada-vlade-srbije-za-2020_cyr.pdf

Zakon o klimatskim promenama

Kao što se iz pregleda zakonodavstva vidi, Nacrt Zakona o klimatskim promenama trebalo je da postavi temelje za usklađivanje domaćeg pravnog okvira sa EU propisima iz oblasti klimatskih promena. Donošenje Zakona o klimatskim promenama bilo je planirano trećom revizijom Nacionalnog programa za usvajanje pravnih tekovina Evropske unije za drugi kvartal 2018. godine²⁶¹, dok je Planom rada Vlade Republike Srbije za 2019. godinu²⁶² bilo planirano za jun 2019. godine.

Do kraja februara 2020. godine Zakon o klimatskim promenama nije usvojen.

U martu 2018. godine Ministarstvo zaštite životne sredine je predstavilo Nacrt Zakona javnosti i uputilo poziv zainteresovanim stranama da se uključe u proces javne rasprave.²⁶³ Postupak javne rasprave trajao je od 15. marta do 20. aprila 2018, a Nacrt zakona je predstavljen u šest gradova.²⁶⁴ Članice Koalicije 27, ali i druge organizacije civilnog društva i stručna javnost, podneli su veliki broj komentara na Nacrt kojima su iskazali zabrinutost da dokument, u obliku u kome je predstavljen javnosti, neće biti dovoljan da pripremi ekonomiju Srbije na izazove klimatskih promena, članstvo u Evropskoj uniji i obaveze koje proizilaze iz članstva, a vezane su za klimatske promene.²⁶⁵ U junu 2018. godine Ministarstvo zaštite životne sredine objavilo je Izveštaj o javnoj raspravi o Nacrtu zakona o klimatskim promenama koji je obuhvatio sve pristigle primedbe, komentare i sugestije, ali i odgovore Ministarstva na iste. Usled probijanja inicijalnog roka za donošenje zakona, Ministar zaštite životne sredine Goran Trivan je najavio da će zakon biti donesen u prvom polovini 2019. godine²⁶⁶, a zatim pre kraja 2019.

261 Nacionalni program za usvajanje pravnih tekovina Evropske unije (NPAA), http://www.mei.gov.rs/upload/documents/nacionalna_dokumenta/npaa/npaa_2018_2021.pdf.

262 Vlada Republike Srbije (2019), Plan rada Vlade za 2019. godinu, dostupno na: http://www.gs.gov.rs/doc/PLAN_RADA_VLADE_2019.pdf

263 Ministarstvo započinje postupak javne rasprave za Zakon o klimatskim promenama, <https://www.ekologija.gov.rs/ministarstvo-zapocinje-postupak-javne-rasprave-za-zakon-o-klimatskim-promenama/>

264 Izveštaj o javnoj raspravi o Nacrtu zakona o klimatskim promenama, https://www.ekologija.gov.rs/wp-content/uploads/javne_rasprave/Izvestaj_javn%D0%B0_rasprava_Nacrt_zakona_o_KP.pdf

265 Koalicija 27 (2019): Poglavlje 27 u Srbiji: Malo para, još manje muzike, https://www.koalicija27.org/wp-content/uploads/2019/10/izvestaj_2019_WEB.pdf

266 Trivan na 13. zasedanju Parlamentarne Skupštine Mediterana: Srbija posvećena nacionalnim i međunarodnim ciljevima u borbi protiv klimatskih promena, <https://www.ekologija.gov.rs/trivan-na-13-zasedanju-parlamente-rne-skupstine-mediterana-srbija-posvecena-nacionalnim-i-medjunarodnim-ciljevima-u-borbi-protiv-klimatskih-promena/?lang=lat>

godine.²⁶⁷ Ovi rokovi takođe nisu ispunjeni i predlog zakona još uvek nije ušao u skupštinsku proceduru.

Inventar gasova sa efektom staklene bašte, koji vodi Agencija za zaštitu životne sredine, pravi se svake godine za drugu prethodnu godinu i usvaja uz Nacionalne izveštaje prema UNFCCC. Tek nakon usvajanja ovih izveštaja od strane Vlade Republike Srbije, ovom praksom GHG inventar je postajao javni dokument. Uprkos tome što Zakon o zaštiti vazduha²⁶⁸ u članu 50. eksplicitno navodi da su podaci iz Nacionalnog inventara emisije gasova sa efektom staklene bašte javni, u praksi javnost u Srbiji ove podatke dobija dve godine kasnije. Planirano je da se ovo kašnjenje odstrani usvajanjem Zakona o klimatskim promenama. Kako taj zakon i dalje nije usvojen, aktuelni inventar gasova sa efektom staklene bašte i dalje nije javno dostupan.

Planom rada Vlade za 2020. godinu nije planirano donošenje Zakona o klimatskim promenama.

Strategija niskougljeničnog razvoja sa Akcionim planom

Strategija niskougljeničnog razvoja sa Akcionim planom²⁶⁹ treba da uspostavi pravac razvoja Republike Srbije ka niskougljeničnoj i resursno efikasnoj ekonomiji. Osim toga, Strategija predstavlja osnovni instrument za ispunjenje obaveza Srbije prema Sporazumu iz Pariza i drugih međunarodnih obaveza koje je Srbija preuzela. Strategija se prvenstveno bavi ublažavanjem klimatskih promena, međutim uloga prirodnih ekosistema i zaštićenih područja, koji predstavljaju depo tj. skladište ugljenika, nije uopšte prikazana u dokumentu. Nakon nekoliko pomeranja najavljenih rokova od 2018. godine, Predlog Strategije²⁷⁰ je (zajedno sa nacrtom Izveštaja o strateškoj proceni uticaja²⁷¹) predstavljen javnosti 27.

267 Zakon o klimatskim promenama do kraja godine, <https://www.srbija.gov.rs/vest/403278/zakon-o-klimatskim-promenama-do-kraja-godine.php>

268 Zakon o zaštiti vazduha („Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 36/2009 i 10/2013)

269 Raniji naziv dokumenta bio je Strategija klimatskih promena sa Akcionim planom.

270 Predlog Strategije niskougljeničnog razvoja sa Akcionim planom: https://www.ekologija.gov.rs/wp-content/uploads/javne_rasprave/Strategija%20niskougljeni%C4%8Dnog%20razvoja%20sa%20akcionim%20planom_za%20javnu%20raspravu.pdf

271 Nacrt izveštaja o Strateškoj proceni uticaja Predloga strategije niskougljeničnog razvoja sa Akcionim planom na životnu sredinu https://www.ekologija.gov.rs/wp-content/uploads/javne_rasprave/Strateska%20procena_za%20hyperlink.pdf

decembra 2019. godine. Javni uvid i javna rasprava zaključeni su 27. januara 2020. godine, a do kraja februara 2020. godine Izveštaj o učešću zainteresovanih organa i organizacija i javnosti²⁷² nije objavljen, uprkos zakonski obavezujućem roku od 30 dana. Planom rada Vlade za 2020. godinu usvajanje Strategije je planirano za decembar 2020. godine.

Nacrt Strategije daje indicije da bi klimatske javne politike Srbije morale da budu znatno ambicioznije od trenutno postavljenih. Naime, trenutno postavljeni cilj je iz 2015. godine, kroz Nameravane nacionalno određene doprinose smanjenju emisija GHG na globalnom nivou²⁷³ i iznosi 9,8% smanjenja GHG emisija do 2030. godine. Predloženi scenariji za smanjenje emisija GHG u predlogu Strategije jasno pokazuju da je moguća znatno veća ambicija.

Scenariji ublažavanja GHG predstavljeni u Predlogu Strategije niskougljeničnog razvoja sa Akcionim planom

Scenario M1: Osnovni referentni scenario B2 uz implementaciju EU-ETS (Evropskog sistema za trgovinu emisijama).

Scenario M2: Puna implementacija celokupnog zakonodavstva EU, u potpunosti transponovanog i sprovedenog, čime se postiže smanjenje emisija GHG od 33% u poređenju sa 1990. godinom, 28,9% OIE do 2030. godine i povećanje energetske efikasnosti od 24,5%, kao doprinos Srbije ostvarenju ciljeva EU.

U cilju ispitivanja mogućnosti za povećanje ambicije i doprinosa ostvarenju cilja Pariskog sporazuma za ograničenje rasta globalne temperature na 1,5 °C, razrađena su i dva dodatna scenarija:

Scenario M3: Srbija pojedinačno postiže ciljeve EU za 2030. godinu (što predstavlja smanjenje GHG od 40% u poređenju sa 1990. godinom, 32% OIE do 2030. godine i povećanje energetske efikasnosti od 32,5%).

272 Zakon o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu („Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 135/2004 i 88/2010): član 20, stav 2.

273 Nameravani nacionalno određeni doprinosi smanjenju emisija gasova sa efektom staklene bašte na globalnom nivou: <https://www.ekologija.gov.rs/dokumenti/>

Scenario M4: Srbija postiže 80% smanjenja emisija GHG 2050. godine u odnosu na nivo iz 1990. godine (u skladu sa Komunikacijom Evropske komisije o klimatskoj neutralnosti).

Svi scenariji su kao polaznu pretpostavku imali uslov da Srbija 2025. godine postane punopravna članica Evropske unije. Scenariji pod ovom pretpostavkom uskoro će biti neprikladni, jer je Evropska unija u procesu usvajanja Zakona o klimatskim promenama²⁷⁴ koji će uvesti obavezu dekarbonizacije (odnosno neto nula GHG emisija) za sve države članice EU do 2050. godine. Stoga čak i najambiciozniji predstavljeni scenario M4 ne dostiže ovu ambiciju, i usklađenost sa Evropskim pravnim okvirom, bez postavljanja odgovarajućeg mehanizma uklanjanja i zarobljavanja gasova sa efektom staklene bašte.

TABELA 2 – Scenariji ublažavanja do 2030. godine i 2050. godine i potencijal za smanjenje emisija GHG (izvor: Predlog Strategije niskougljeničnog razvoja sa Akcionim planom)

Scenario	Ciljna godina / godina za poređenje	Smanjenje emisija GHG (%)	Ciljna godina / godina za poređenje	Smanjenje emisija GHG (%)	Ciljna godina / godina za poređenje	Smanjenje emisija GHG (%)
M2	2030/2010	13,2	2030/2005	20,1	2030/1990	33,3
	2050/2010	55	2050/2005	58,6	2050/1990	65,4
M3	2030/2010	28,7	2030/2005	34,4	2030/1990	45,2
	2050/2010	59,7	2050/2005	62,9	2050/1990	69
M4	2030/2010	26,4	2030/2005	32,2	2030/1990	43,4
	2050/2010	69,1	2050/2005	71,6	2050/1990	76,2

Scenario M2 pretpostavlja smanjenje emisije gasova sa efektom staklene bašte za 33% u poređenju sa 1990, a do 2030. godine. Prvim Nacionalno određenim doprinosom smanjenju emisija gasova sa efektom staklene bašte²⁷⁵ izražen je potencijal za smanjenje emisija od 9,8%. Dakle M2 scenario (kao i svi ostali predstavljeni scenariji) pokazuje mogućnost za značajno veću ambiciju Republike

274 <https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12108-Climate-Law>

275 Nationally Determined Contributions – u daljem tekstu NDCs, <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/nationally-determined-contributions-ndcs>

Srbije, kao što je preporučeno Sporazumom iz Pariza. Ovaj scenario je preporučan kao optimalan, te se očekuje da će prilikom usvajanja Strategije taj scenario biti usvojen. Mora se uzeti u obzir da EU ima cilj da do 2050. godine postane ugljenično neutralna (neto nula GHG emisije). Da bi se to postiglo, predložiće smanjenje emisije gasova sa efektom staklene bašte od najmanje 50% do 55% za 2030. godinu, u odnosu na emisije iz 1990. godine. Stoga trenutno postavljeni cilj smanjenja od 40% nije referentna pozicija sa kojom Srbija može usklađivati svoje javne klimatske politike.

Kako preko 80% ukupnih GHG emisija u Republici Srbiji potiče iz sektora energetike, najznačajniji sektorski strateški dokument koji treba da se uskladi s niskougljениčnim razvojem svakako je Strategija razvoja energetike Republike Srbije do 2025. godine s projekcijama do 2030. godine²⁷⁶, koja je usvojena 2015. godine. Scenario usvojen po ovom dokumentu predviđa mere energetske efikasnosti kao način za smanjenje emisija GHG. Prema ovom scenariju sektor energetike u Srbiji će 2030. godine emitovati 43,59 miliona tona CO₂ eq. S druge strane, poseban cilj Predloga Strategije niskougljениčnog razvoja za smanjenje emisija GHG obuhvaćenih EU-ETS-om (gde spada i sektor energetike) u 2030. godini postavlja ciljnu vrednost GHG emisija 34,806 miliona tona CO₂ eq. Dakle, Predlog Strategije niskougljениčnog razvoja predviđa za oko 25% manje emisije GHG u 2030. godini od usvojene Strategije razvoja energetike. Proces izrade NEKP bi trebalo da uskladi ove dve javne politike.

---

276 „Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 101/2015.

TABELA 3 – Poređenje scenarija smanjenja GHG emisija datih u Strategiji razvoja energetike Republike Srbije do 2025. godine s projekcijama do 2030. godine s predloženim scenarijem datim u Predlogu Strategije niskougljeničnog razvoja

Godina	Predlog Strategije niskougljeničnog razvoja sa Akcionim planom	Strategija razvoja energetike Republike Srbije do 2025. godine s projekcijama do 2030. godine	Razlika u procenama GHG emisija između dva dokumenta
	Poseban cilj 1: Smanjenje emisija GHG obuhvaćenih EU-ETS-om za 15% u 2030. godine i između 66,4% do 76,8% do 2050. godine u poređenju sa 2010. godinom	Izabrani Scenarij s primenama mera energetske efikasnosti	
	Jedinica: milion tona CO ₂ eq	Jedinica: milion tona CO ₂ eq	
2015	40,87	44,22	oko 6,6%
2030	34,81	43,59	više od 25%

Povećanje klimatske ambicije Republike Srbije i obaveze prema Okvirnoj konvenciji Ujedinjenih nacija o promeni klime (UNFCCC)

Međunarodne obaveze Republike Srbije utvrđene su zakonima o ratifikaciji Okvirne konvencije UN o promeni klime i njenim pratećim aktima: Kjoto protokolom, Doha amandmanom na Kjoto protokol i Sporazumom iz Pariza.

Među najznačajnijim obavezama potpisnica Okvirne konvencije Ujedinjenih nacija o promeni klime jeste izveštavanje prema Konvenciji²⁷⁷. U 2019. godini Ministarstvo zaštite životne sredine je, u saradnji s Programom UN za razvoj započelo izradu Drugog dvogodišnjeg (*Biennial Update Report*²⁷⁸) i Trećeg nacionalnog izveštaja (*National Communications*) prema UNFCCC. Planom rada Vlade Republike Srbije za 2020. godinu planirano je usvajanje oba izveštaja za decembar 2020. godine. Ministarstvo zaštite životne sredinu je uključilo članice

277 <https://unfccc.int/national-reports-from-non-annex-i-parties>

278 <https://unfccc.int/process/transparency-and-reporting/reporting-and-review-under-the-convention/biennial-update-reports-and-international-consultation-and-analysis-non-annex-i-parties/biennial-update-reports>

Koalicije 27 u rad Radne grupe za izradu ova dva izveštaja. Radna grupa imala je dva sastanka tokom 2019. godine (u aprilu i novembru).

U skladu sa zahtevima preuzetih međunarodnih obaveza, Srbija je 2015. godine izradila i predstavila svoj Nacionalno određeni doprinos smanjenju emisija gasova (NDCs), koji je iznosio 9,8% smanjenja emisija GHG do 2030. godine u odnosu na 1990. godinu. Prema zahtevima Sporazuma potrebno je vršiti reviziju ovih ciljeva i dostaviti ih i za period do 2050. godine. Planom rada Vlade Republike Srbije za 2020. godinu planirano je usvajanje revidiranih NDCs za decembar 2020. U februaru 2020. godine Ministarstvo zaštite životne sredine je formiralo Radnu grupu za sprovođenje projekta *Uspostavljanje okvira transparentnosti u Republici Srbiji*, i na taj način započelo rad na reviziji NDCs. Članice Koalicije 27 uključene su u rad ove Radne grupe. Radna grupa trebalo je da ima prvi konsultativni sastanak u martu 2020. godine, na kome je planirano predstavljanje prvog nacrtu revizije Nacionalno utvrđenih doprinosa smanjenju GHG (NDCs), s fokusom na adaptaciju na izmenjene klimatske uslove. Sastanak je zbog pandemije koronavirusa otkazan i odložen za vreme nakon završetka vanrednog stanja.²⁷⁹

Klimatska politika Srbije, EU i Energetska zajednica

Juna 2018. godine postignut je politički sporazum između Evropskog parlamenta i Saveta o visini ciljeva za 2030. godinu u oblasti klime i energetike. Poput Evropske unije, usvajanje ovih ciljeva je i u Energetskoj zajednici stvar političkog konsenzusa između zemalja članica. Na 16. Ministarskom savetu Energetske zajednice, održanom 29. novembra 2018. godine, zemlje potpisnice Ugovora o osnivanju Energetske zajednice, uključujući i Srbiju, preuzele su obavezu da uspostave jednako ambiciozne ciljeve kao i zemlje članice Evropske unije²⁸⁰. Pregovori o metodologiji izračunavanja ovih ciljeva započeli su iste godine. Međutim, dogovor o konačnoj metodologiji, kao i politički dogovor o iznosu ovih ciljeva, izostao je do danas. Ciljevi za klimatsku i energetska politiku do

279 Komentar se odnosi na period nakon perioda izveštavanja (mart 2020. godine), a dodat je zbog važnosti (tj. aktuelnosti) događaja za period koji pokriva izveštaj.

280 General Policy Guidelines on the 2030 Targets for the Contracting Parties of the Energy Community, https://energy-community.org/dam/jcr:a70ca2dc-6043-4dbd-8cca-84b755efc71d/PG_2030_Targets_112018.pdf

2030. godine bi za članice Energetske zajednice trebalo da budu usvojeni do sredine 2021. godine²⁸¹. U pogledu izvršenih projekcija, šanse Republike Srbije da ostvari jednako ambiciozne ciljeve kao i članice EU su minimalne. Pokazatelj toga jeste Nacrt Strategije niskougljeničnog razvoja Republike Srbije, objavljen jula 2019. godine, u kome je projektovano četiri scenarija koji predviđaju različitu visinu emisija sa efektom staklene bašte do 2030. godine. Scenario koji podrazumeva da Republika Srbija ipak ostvari ciljeve EU, podrazumevao bi da implementacija ovih zakonodavnih mera bude praćena dodatnim naporima u sektorima energetike, poljoprivrede i upravljanja otpadom²⁸².

O primeni odredbi Ugovora o Energetskoj zajednici

Rad na sprovođenju Ugovora o Energetskoj zajednici je veoma niskom nivou s obzirom na važan trenutak u kome se nalaze Srbija, Zapadni Balkan i EU. Izveštaj o napretku sprovođenja propisa Energetske zajednice iz 2019. godine pokazuje da je Srbija na nivou od 57%, što je više u odnosu na prethodnu godinu za samo 1%.

Napredak u primeni u oblasti klime najniži je od svih ostalih oblasti, sa ukupnim rezultatom od 21%. Pravne tekovine Energetske zajednice iz klimatskog sektora sastoje se od:

- Preporuka o pripremi za razvoj integrisanih nacionalnih energetskih i klimatskih planova (NEKP);
- Preporuka o pripremi za primenu Uredbe (EU) 525/2013 o mehanizmu za praćenje i izveštavanje o emisiji gasova sa efektom staklene bašte;
- Opšte smernice o ciljevima za 2030. godinu.

Dva glavna indikatora u klimatskom sektorom su nacionalni sistemi za praćenje i izveštavanje o emisiji gasova sa efektom staklene bašte (čija je stopa primene

281 Energy Community discusses new timeframe for 2030 targets, <https://energy-community.org/news/Energy-Community-News/2019/01/21.html>

282 Climate Strategy & Action Plan Republic of Serbia, http://www.serbiacclimatestrategy.eu/wp-content/uploads/2019/04/Draft-Scoping-Report_Climate-Strategy-and-Action-Plan_V0.1.pdf

38%), i NEKP (čija je stopa primene svega 8%). Kvalitet prvog indikatora vezan je za usvajanje Zakona o klimatskim promenama. Izrada NEKP-a još uvek je u početnoj fazi, što ne samo da usporava rad na tehničkim aspektima već i stvara ograničenje u sinhronizaciji kreiranja klimatske politike, tj. usvajanje Zakona o klimatskim promenama.

Usklađivanje s pravnim tekovinama Energetske zajednice i Evropske unije

Godina 2020. je od presudnog značaja za klimatsku akciju u Srbiji, koju čeka usvajanje Zakona o klimatskim promenama, Nacionalne Strategije niskougljeničnog razvoja, izrada NEKP-a, kao i revizija NDC-a. Ključni korak ka tome je da svi ovi procesi budu usmereni ka zajedničkom cilju, dekarbonizaciji srpske privrede do 2050. godine. Stoga, planiranje treba da prioritizuje koordinaciju između svih sektora, što bi trebalo da rezultira revizijom drugih strateških dokumenata Srbije, a posebno energetske strateških dokumenata, prostornog plana itd. Proces postavljanja ciljeva za 2030. godinu, pod okvirom Energetske zajednice i kroz proces pristupanja Evropskoj uniji, takođe se mora uzeti u obzir, tako da se bliskoj budućnosti inkorporiranje ciljeva odvija bez problema.

Šta bi značilo oporezivanje emisije gasova sa efektom staklene bašte?

Srbija još uvek nije preduzela korake u stvaranju mehanizma za oporezivanja CO₂ emisija koji ne samo da bi podstakao efikasnost tehnologije već bi otvorio i put dekarbonizacije za ekonomiju. Na Zapadnom Balkanu Srbija je odgovorna za polovinu emisija gasova sa efektom staklene bašte iz elektrana na uglj, bez poreza na CO₂. Ako bi svaka tona CO₂ koju emituju elektrane na uglj bile oporezovane, tačnije oko 30 miliona ekvivalenta CO₂, čak i po niskoj ceni od 20 evra po toni ekvivalenta CO₂, prihodi budžeta Republike Srbije bi najmanje bili 600 miliona evra godišnje.

Nemajući takav mehanizam, Srbija trenutno ima komparativnu prednost s tržištem EU, što će biti prepreka ka daljoj integraciji u tržište EU. EU planira da uvede mehanizam za kontrolu uvoza robe s povećanim ugljeničnim in-

tenzitetom (tzv. *carbon border adjustment mechanism*), koji će imati uticaj ne samo na električnu energiju koja se izvozi u EU već i na proizvode koji potiču iz industrija s visokim emisijama GHG.

Od presudnog je značaja da Srbija odmah krene ka stvaranju uslova za uvođenje takvog mehanizma. Pregled spremnosti Srbije da uvede takav mehanizam dat je u tabeli br. 4:

TABELA 4 – Inicijalni pregled spremnosti Srbije za mehanizme naplate emisija GHG

Ugljenični intenzitet ekonomije	Više od proseka Zapadnog Balkana
Pariski sporazum	Potpisan
Uključivanje emisije CO ₂ u nacionalne ciljeve za smanjenje emisije	Da
Nacionalni energetske i klimatski planovi	Ne
Usvajanje strategije niskougljeničnog razvoja na nivou politike	Ne
Regulatorni / politički okvir koji prenosi nivo spremnosti za MMR	Nacrt
Operativni inventar gasova sa efektom staklene bašte	Da
Proces prikupljanja operativnih podataka	Da
Uspostavljen sistem izveštavanja	Da
Nivo spremnosti institucionalnih i organizacioni kapaciteta	Prosečan
Regulatorni / politički okvir koji prenosi zahteve EU-ETS-a	Da se preispita nakon usvajanja Zakona o klimatskim promenama.

Sprovođenje propisa

Postignut je veoma ograničen napredak u sprovođenju mera za ublažavanje klimatskih promena ili njihovo prilagođavanje. Značajniji napredak u sprovođenju mera je onemogućen budući da zakonski okvir za ovu oblast i dalje nije usvojen.

Finansiranje

Prema Zakonu o Budžetu Republike Srbije za 2019. godinu²⁸³, u okviru Ministarstva zaštite životne sredine, bilo je predviđeno da se izdvoje sredstva za projekat *Lokalni razvoj otporan na klimatske promene*²⁸⁴ u iznosu od 15.000.000 dinara. Dalje, u okviru Zelenog fonda (iako ne eksplicitno za klimatske promene) je predviđeno 41.000.000 dinara za pošumljavanje, u cilju zaštite i očuvanja predeonog diverziteta. U okviru programa IPA 2013²⁸⁵ Ministarstvu životne sredine je namenjeno 429.559.000 dinara sredstva za Životnu sredinu i klimatske promene.

Iz Izveštaja o izvršenju budžeta za 2019. godinu²⁸⁶ Ministarstva zaštite životne sredine možemo videti da su utrošena sredstva za projekat *Lokalni razvoj otporan na klimatske promene* nešto manja od planiranih (14.970.773 dinara), dok je za stavku u okviru Zelenog fonda „pošumljavanje u cilju zaštite i očuvanja predeonog diverziteta“ utrošeno nešto preko 75% planiranih sredstava (31.086.608 dinara). Iznosi su u oba slučaja manji u odnosu na 2018. godinu.

U Zakonu o Budžetu Republike Srbije za 2019. godinu namenjena su i sredstva Republičkom hidrometeorološkom zavodu i to za praćenje i analizu klime i prognoza klimatske varijabilnosti i klimatskih promena (u iznosu od 53.989.000 dinara), za strukturisanje mreža za integraciju klimatskog znanja u politiku i teritorijalno znanje u okviru projekta Jugoistočna Evropa *JIE 2013 – „ORIENTAGE“* (u iznosu 2.980.000 dinara) i za klimatska osmatranja, modeliranja i usluge Evropi (u iznosu 2.830.000 dinara). Informacije o tome koliko je od ovih namenjenih sredstava utrošeno trenutno nisu dostupne na sajtu Hidrometeorološkog zavoda.

283 Zakon o budžetu Republike Srbije za 2019. godinu, dostupan na: <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2018/95/3/reg>

284 <http://www.undp.org.rs/FactSheets/CSUD%20SRP.pdf>

285 <http://europa.rs/pomoc-eu-republici-srbiji/ipa/ipa-2013/>

286 Izvršenje budžeta za 2019.godinu, Ministarstvo zaštite životne sredine, dostupno na: <https://www.ekologija.gov.rs/wp-content/uploads/informator/IZVR%C5%A0ENJE%20BUD%C5%BDETA%202019.pdf>

U Zakonu o budžetu za Republike Srbije za 2020.godinu²⁸⁷ vidimo da su predviđena sredstva za Lokalni razvoj otporan na klimatske promene ista kao prethodne godine (15.000.000 dinara), a ista suma je predviđena i za pošumljavanje u cilju zaštite i očuvanja predeonog diverziteta (41.000.000 dinara). Izdvajanja predviđena u okviru programa IPA 2013 – Životna sredina i klimatske promene, ove godine su značajno niža i iznose 94.300.000 dinara za Ministarstvo zaštite životne sredine i 71.209.000 dinara za Ministarstvo energetike i rudarstva.

Predviđena izdvajanja za Republički hidrometeorološki zavod²⁸⁸, prema Zakonu o budžetu za Republike Srbije za 2020. godinu su 56.201.000 dinara za stavku Praćenje i analiza klime i prognoza klimatske varijabilnosti i klimatskih promena i 1.490.000 dinara za stavku Klimatska osmatranja, modeliranje i usluge Evropi.

U Srbiji je energetski sektor odgovoran za približno 80% ukupnih emisija gasova sa efektom staklene bašte (GHG), a samo EPS je odgovoran za preko 50% ovih emisija. Srbija spada u grupu zemalja u razvoju, za sada nema međunarodne obaveze u pogledu smanjenja GHG emisija. Očekuje da će pristupom Evropskoj uniji Srbija, kao i sve članice Unije, biti u obavezi da drastično smanji emisije GHG i uspeh u ovom procesu će, pre svega, zavisiti od spremnosti EPS-a da dovoljno investira u čistije oblike proizvodnje električne energije. Ukupna vrednost ovih investicija meri se milijardama evra. Ukoliko ovo preduzeće ne bude u mogućnosti da dovoljno smanji emisije CO₂, biće primorano da plaća penale. Kako se zna da EPS trenutno godišnje emituje 30-35 miliona tona CO₂ godišnje, ukoliko ne uspe da smanji svoje emisije, potencijalni penali bi mogli da iznose više desetina miliona evra godišnje.²⁸⁹

---

287 Zakon o budžetu Republike Srbije za 2020. godinu, dostupno na: <http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/cir/pdf/zakoni/2019/BUDZET%202020.pdf>

288 Izvod iz Zakona o budžetu Republike Srbije za 2020. godinu; Razdeo 37: Republički hidrometeorološki zavod

289 Investicije u zaštitu životne sredine: društveni i fiskalni prioritet, Fiskalni savet Republike Srbije, dostupno na: <http://www.fiskalisavet.rs/doc/analize-stavovi-predlozi/FS-Investicije-u-zastitu-zivotne-sredine.pdf>

Preporuke

Strateški i zakonodavni okvir

- 1.** Usvojiti Zakon o klimatskim promenama i njime predviđeno usklađivanje sa EU pravnim okvirom za klimatske promene do kraja 2020. godine.
- 2.** Revidirati i povećati ambicije za smanjenje GHG emisija i usvojiti revidiran NDC do sledećeg Samita Okvirne konvencije Ujedinjenih nacija o promeni klime (UNFCCC), a u skladu s Pariskim sporazumom. Novi/revidirani NDC treba po ambiciji da bude usklađen s revizijom EU ciljeva za 2030. godinu, te i planom za dekarbonizaciju do 2050. godine.
- 3.** Potrebno je uspostaviti kontinuiran mehanizam za praćenje razvoja i rada jedinica lokalne samouprave na pitanjima ublažavanja i prilagođavanja na klimatske promene, kao i obezbediti mehanizam za pružanje tehničke i ekspertske podrške jedinicama lokalne samouprave koje započnu izradu akcionih planova za prilagođavanje na klimatske promene.
- 4.** Sve elemente zakonodavstva (zakone, dokumenta, podzakonska akta i dr.) koji su u direktnoj vezi sa emiterima gasova sa efektom staklene bašte, revidirati tako da uključuju i aspekt klimatskih promena (tzv. *mainstreaming*).

5. U potpunosti podržati rad Sekretarijata Energetske zajednice²⁹⁰ i definisati ciljeve za smanjenje gasova sa efektom staklene bašte i unapređenje proizvodnje energije iz obnovljivih izvora energije i energetske efikasnosti, te u skladu s principima učešća javnosti osnovati radnu grupu, i početi aktivnosti na izrađivanju (NECP - *National Energy and Climate Plans*) integrisanih nacionalnih energetske i klimatskih planova Srbije u zadatom roku i omogućiti adekvatno učestvovanje javnosti.
6. Definirati i prilagoditi zakonski i institucionalni okvir koji je u vezi s prilagođavanjem na klimatske promene i integrisati u ostale sektore, prvenstveno: vodoprivredu, poljoprivredu, urbanizam i graditeljstvo, infrastrukturu, šumarstvo, zaštitu prirode i energetiku.

Sprovođenje propisa

7. Unaprediti ulogu Nacionalnog saveta za klimatske promene kroz uspostavljanje međusektorske saradnje i integrisanje mera za ublažavanje i adaptaciju na klimatske promene u druge javne politike, kao i uključivanje predstavnika organizacija civilnog društva u rad Saveta.
8. U procesu izrade Trećeg nacionalnog izveštaja prema Okvirnoj konvenciji UN o promeni klime i Drugog dvogodišnjeg ažuriranog izveštaja uzeti u obzir već opisane probleme u vezi s pouzdanošću i tačnošću podataka o GHG inventaru. Koristiti relevantne dostupne podatke umesto projekcija. Osigurati adekvatno učešće predstavnika civilnog društva.
9. Informacije o GHG inventaru učiniti javnim, proverljivim i lako dostupnim, u skladu sa zakonima Republike Srbije i preuzetim međunarodnim obavezama, poput Arhuske konvencije i Pariskog sporazuma.

290 Policy guidelines by the Energy Community Secretariat on the development of National Energy and Climate Plans under Recommendation 2018/01/MC – EnC. https://www.energy-community.org/dam/jcr:c9886332-a1f5-43ee-b46c-31c637aedfa6/PC_03_2018_ECS_NECP.pdf

- 10.** Nastaviti i unaprediti rad na uključivanju organizacija civilnog društva u procese razvoja zakona i strateških dokumenata, obezbeđujući najšire moguće uključivanje javnosti i pravičan postupak javne rasprave; omogućiti lokalnim samoupravama, civilnom društvu i građanima da aktivno učestvuju u izradi nacionalne Strategije klimatskih promena sa akcionim planom i u reviziji NDC-a.
- 11.** Povećati broj državnih službenika u ministarstvima i jedinicama lokalne samouprave, koji se bave klimatskim promenama u različitim sektorima i fokusirati se na podizanje njihovih kapaciteta.
- 12.** Unaprediti praksu uključivanja javnosti u relevantne procese kreiranja javnih politika u oblasti klimatskih promena.
- 13.** Uspostavljanje pravnih instrumenata koji će obavezati operatere da dostavljaju informacije o GHG emisijama.
- 14.** Ojačati kapacitete u smislu znanja i veština zaposlenih državnih službenika u ministarstvima i jedinicama lokalne samouprave koje se bave klimatskim promenama.
- 15.** Unaprediti obrazovanje u vezi s klimatskim promenama, strateškim i sistemskim uključivanjem u školske i univerzitetske programe.

Finansiranje

- 16.** Razviti finansijski mehanizam koji će podržati strateške prioritete (koji moraju biti u skladu s procesom pristupanja Srbije Evropskoj uniji), između ostalog, preusmeravanjem sredstava koja su namenjena industriji fosilnih goriva na mere za ublažavanje i prilagođavanje na klimatske promene.

- 17.** Usvojiti mehanizam poreza na emisije CO₂ koji bi bio izvor prihoda za državni budžet, finansijski instrument koji ne samo da je zahtev koji će Srbija morati da usvoji u bliskoj budućnosti već će podstaći unapređenje tehnologije, snižavanje emisija gasova sa efektom staklene bašte i podsticati preko potrebnu diverzifikaciju energetskog miksa. Nije oporezovan nijedan deo emisije CO₂ iz termoelektrana i industrije, tako da kada bismo uzeli u obzir minimalnu poresku cenu od 20 evra po toni CO₂eq emisija (što je ispod trenutne cene u EU), državni prihodi, samo od poreza na emisije iz termoelektrana, bili bi veći od 600 miliona evra godišnje. Taj iznos sredstava imao bi značajnu ulogu u daljem podsticaju za dekarbonizaciju privrede Republike Srbije.
- 18.** Dugoročno obezbediti finansijske mehanizme za sredstva za podizanje kapaciteta državnih službenika i obrazovanje u oblasti klimatskih promena, da bi se omogućilo kreiranje društva otpornog na uticaje klimatskih promena.